

ЗНАННЯ, УМІННЯ, НАВИЧКИ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Вікторія ВОРОНА,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті,

Інститут вищої освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0002-6944-3833>

Післявоєнне відновлення України потребуватиме значних зусиль із боку всіх верств населення, включаючи випускників закладів вищої освіти. Їхні знання, уміння та навички відіграватимуть ключову роль у відбудові країни.

У сучасному світі знання, уміння та навички (ЗУН) випускників закладів вищої освіти (ЗВО) України є ключовим фактором розвитку економіки, конкурентоспроможності держави та особистого успіху. Тому дослідження теоретико-методологічних аспектів цієї тематики має важливе значення для удосконалення системи вищої освіти та підготовки кваліфікованих фахівців із вищою освітою, які відповідають потребам суспільства.

Теоретичні засади дослідження ЗУН випускників ЗВО України ґрунтуються на аналізі основних положень міжнародних та національних інститутів і платформ, які безпосередньо впливають на сферу вищої освіти:

- [European Skills, Competences, Qualifications and Occupations \(ESCO\)](#) [1].
- Tuning Educational Structures in Europe [2].

У Керівництві щодо вимірювання людського капіталу, 2016 (ЄЕК ООН), вставці 2.1. Людський капітал: схема його формування, компоненти та блага, що ними забезпечуються [7, с. 10] втілюється в індивідах і відображається в: знаннях; навичках; уміннях; здібностях.

5 березня 2023 року набрала чинності Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти (Конвенція), що прийнята 25 листопада 2019 року Генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки і культури на своїй 40-ій сесії в Парижі. На впровадження Конвенції в 2021 році ЮНЕСКО видає «Практичне керівництво з питань визнання. Імплементція Глобальної конвенції з визнання кваліфікацій вищої освіти». «ЮНЕСКО впевнено, що міжнародне визнання кваліфікацій вищої освіти сприятиме взаємозалежному навчанню та збільшенню знань шляхом мобільності учнів та студентів, науковців... а також заохоченню до міжнародної співпраці у сфері вищої освіти;» [4, с. 8]. «Результати навчання: набуті знання та навички здобувачів освіти після завершення навчального процесу» [4, с. 18] в Конвенції вимірюються, а тому мають чітко формулюватися замовниками, тобто державою, роботодавцями або професійними об'єднаннями. Підтвердженням зазначеного є твердження Юрія Баланюка, що: «Економіка диктує потребу в необхідних знаннях, уміннях і навичках, а освіта – навчає. ... Якщо наша ціль забезпечити максимально малий кваліфікаційний розрив між випускником закладу освіти і його першим робочим місцем. ... Ні чиновники, ні освітяни не можуть вичерпно і досконало знати, якими знаннями, уміннями та навичками має володіти працівник. Вони не мають мотивації й можливості це знати. ... Це знає роботодавець, і роботодавець розробляє професійний

стандарт, який чітко прописує всі трудові функції конкретного фахівця...» [3]. ЗВО на основі професійних стандартів вищої освіти повинні розробляти освітні програми спільно з роботодавцями для відновлення України та зросту ВВП.

Людський капітал, що формується на знаннях, навичках, уміннях і здібностях частково відображений в Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Так зокрема, ст. 1, ЗУ «Про освіту» визначено [6]:

«...п. 9) індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ... 14) кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання); ... 22) результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів».

Законом України «Про вищу освіту» встановлено [5, ст. 1]:

«...13) компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей; ... 17) освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної ... професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). ...».

Здійснений аналіз міжнародних і вітчизняних інститутів щодо ЗУН випускників ЗВО України є важливою інституційною основою трансформації сфери вищої освіти в післявоєнному відновленні.

Ринок праці ЄС використовує платформу ESCO, що є інструментом і функціонує як словник, у якому описано, ідентифіковано та класифіковано професії «Europass» та навички [1].

ЄС шукає та приваблює таланти з усього світу щоб задовольнити зростаючі потреби ринку праці в глобальній гонці за кваліфікацією.

Дослідження теоретико-методологічних аспектів щодо ЗУН і здібностей випускників українських ЗВО нами розбито на кластери, які забезпечать цілісність та ефективність дослідницького процесу.

1. Теоретичні засади дослідження ЗУН випускників українських ЗВО ґрунтуються на:

- *Концепції кваліфікацій вищої освіти;*
- *Концепції дуальної практико-орієнтованої вищої освіти;*
- *Концепції результатів навчання заснованих на кваліфікаціях вищої освіти;*

2. Методологія дослідження ЗУН випускників ЗВО передбачає:

- *аналіз міжнародних інститутів і вітчизняних нормативно-правових актів:* професійні стандарти освіти, освітні програми, кваліфікаційні характеристики фахівців із вищою освітою;

- *анкетування та опитування:* збір інформації про ЗУН випускників ЗВО.

- *тестування*: оцінка рівня знань, умінь і навичок випускників;
- *аналіз портфоліо*: оцінка практичних навичок та досвіду випускників ЗВО
- *моніторинг працевлаштування випускників*.

3. Основні групи ЗУН випускників ЗВО, що матимуть пріоритетність:

відновлення України по кластерам:

1. Збройні сили України (ЗСУ);
2. підготовка для підприємств військово-промислового комплексу (ВПК) України;
3. підготовка поліцейських, національних гвардійців, рятувальників, прикордонників (ЗВО системи МВС);
4. для аграрно-промислового комплексу (АПК) України;
5. сфери освіти України з метою забезпечення громадянам України конституційного права на безоплатну освіту у державних і комунальних навчальних закладах (у державних і комунальних ЗВО – на конкурсній основі);
6. сфера охорони здоров'я України з метою забезпечення громадянам України конституційного права на безоплатну медичну допомогу у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Тобто ЗУН з: відновлення інфраструктури; розвиток економіки; забезпечення соціальних послуг; захист демократії; розробка і впровадження освітніх програм, які відповідають потребам країни; підтримка розвитку м'яких навичок.

Універсальні: (громадянська відповідальність; здатність до збереження та зміцнення здоров'я; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; уміння застосовувати знання у практичних ситуаціях; володіння мовами і здатність спілкуватися ними як усно, так і письмово; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність до самоорганізації та тайм-менеджменту) тощо.

Фахові: (глибокі знання у своїй галузі; аналітичні навички; підприємницькі навички; навчання впродовж життя; практичні навички: (вміння використовувати відповідні інструменти та методи дослідження; вміння проводити дослідження та аналізувати дані; вміння готувати та презентувати результати досліджень); здатність до самостійної роботи).

Особистісні: (самоорганізація; лідерські якості; відповідальність; ініціативність; креативність; гнучкість; стресостійкість; командна робота; етика тощо).

4. Фактори, що впливають на ЗУН випускників ЗВО:

1. Розроблення освітніх програм, що відповідають потребам ринку праці та відновленню України.
2. Використання інноваційних методів навчання.
3. Залучення роботодавців до освітнього процесу.
4. Матеріально-технічна база ЗВО тощо.
5. Підтримка мотивації студентів.
6. Створення сприятливих соціально-економічних умов для розвитку освітнього середовища.

Висновки:

Дослідження теоретико-методологічних аспектів ЗУН випускників ЗВО України є важливим завданням для розвитку системи вищої освіти та підготовки фахівців, які відповідають потребам суспільства. Використання сучасних методів дослідження та

впровадження новітніх підходів, що ґрунтуються на концепціях кваліфікацій вищої освіти та дуальної практико-орієнтованої вищої освіти дозволить підвищити рівень ЗУН випускників та їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Ратифікація Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти є важливою можливістю для України втілити в життя свою стратегію трансформації сфери вищої освіти в післявоєнному відновленні. Впровадження Конвенції допоможе Україні підвищити якість вищої освіти, розширити міжнародну співпрацю та сприяти поверненню українських біженців для відновлення України.

Випускники ЗВО мають можливість зробити значний внесок у відновлення України. Їхні знання, уміння та навички необхідні для того, щоб країна знову відновилася та стала процвітаючою та демократичною. ЗВО повинні відігравати важливу роль у забезпеченні того, щоб їхні випускники були готові до цих викликів.

Список літератури:

1. [ESCO \(European Skills, Competences, Qualifications and Occupations\)](https://europass.europa.eu/uk/what-esco-and-how-it-used-europass) URL: <https://europass.europa.eu/uk/what-esco-and-how-it-used-europass>
2. Tuning Educational Structures in Europe URL: <https://www.unideusto.org/tuningeu/>
3. Баланюк Ю.В. Як актуальні кваліфікації впливають на інвестора та ринок праці. Навіщо бізнесу розробляти професійні стандарти та який вони мають стосунок до інвестицій і заробітної плати? *Економічна правда*. 12.01.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/12/708697/>
4. Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти, ЮНЕСКО 2019 URL: <https://www.unesco.org/en/higher-education/global-convention>
5. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Керівництво по вимірюванню людського капіталу, ЄЕК ООН, 2016. URL: https://unece.org/DAM/stats/publications/2016/ECESTAT2016_R.pdf
8. Національне агентство кваліфікацій URL: <https://nqa.gov.ua/>

Viktoriia Vorona,
Senior Researcher
Institute of Higher Education of
the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

KNOWLEDGE, SKILLS, SKILLS OF GRADUATES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

Keywords: restoration of Ukraine; a graduate of a higher education institution; institutes; higher education qualifications; human capital; transformation of higher education